

Principer för gestaltning av en ridslinga

- med avseende på en säker och variationsrik upplevelse

Sofia Svanland

Titel: Principer för gestaltning av en ridslinga – med avseende på en säker och variationsrik upplevelse
Engelsk titel: Principles for the Configuration of Riding Paths – with respect to a safe and varied experience
© Sofia Svanland
Handledare: Malin Eriksson, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Omfattning: 15 hp
Nivå: Grundnivå G2E
Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur
Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Nyckelord: gestaltning, principer, ridekipage, ridslinga, ryttare
Omslagsbild: Sofia Svanland
Publiceringsår: 2015
Publiceringsort: Uppsala
Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Denna kandidatuppsats föreslår riktlinjer i form av principer för hur en ridslinga kan gestaltas i en utomhusmiljö med hänsyn till ridekipages behov. Gestaltungsprinciperna för en ridslinga kan användas som en checklista när landskapsarkitekter eller samhällsplanerare ska utforma en ridslinga. Då de flesta av både privata och kommunala hästverksamheter är förlagda till grönområden i städernas kantzonen, och ridsporten ständigt växer i dagens samhälle, behövs välplanerade ridslingor. Detta är viktigt för att skapa en säker och variationsrik upplevelse för ridekipage. Anläggning av en ridslinga i ett grönområde kan både gynna och missgynna ekologiska värden. Uppsatsen består av litteraturstudier samt intervjuer av personer med kompetens inom ridsporten. Ur metoderna framkommer det hur ryttare och hästar upplever utomhusmiljön utifrån deras naturliga beteenden.

Abstract

This Bachelor thesis proposes principles of guidelines of how a riding path can be created in an outdoor environment with respect to the equestrians. The Design Principles of a riding path can be used as a checklist when landscape architects and urban planners are supposed to design a riding path. As mainly of the private and municipal horse activities are located to the green areas in the city's outskirts, and while equestrianism is constantly growing, there is a need of well-planned riding paths in today's society. It is important to create a safe and varied experience for the equestrians. The configuration of a riding path that is located in a green field can both favour and not favour ecological values. This thesis consists of literature studies as well as interview studies with experts of equestrianism. By these methods it emerges how riders and horses are experiencing the outdoor environment as seen from their natural behaviors.

Innehållsförteckning

Introduktion	6
Bakgrund	6
Den gröna miljöns betydelse för ryttare.....	7
Hästars upplevelser av omgivande miljö	7
Begreppsprecisering	8
Syfte och frågeställning.....	8
Avgränsning	9
Metod.....	9
Litteraturstudier	9
Intervjuer	9
Resultat.....	11
Gestaltungsprinciper	11
Tillåt enbart ridekipage	11
Ridunderlag med god svikt.....	11
Böljande stigar.....	11
Breda stigar för att kunna mötas.....	12
Plan handlingsyta fri från föremål	12
Vegetation av inhemska arter	12
Undvik farlig vegetation	12
Partier av gles skugga.....	12
Kullar med uppförslut och svagt nedförslut.....	12
Naturliga element för aktivitet.....	13
Rastplatser med tillhörande gräsyta	13
Milda landmärken på väl valda platser	13
Bänkar och stubbar, parvis frekventa	13
God belysning som tänds gradvis.....	14
Skyltar med kartor, information, villkor och skyldigheter.....	14
Diskussion	14
Resultatdiskussion	14
Metoddiskussion.....	16
Vidare studier	17
Referenser	18

Introduktion

Inspirationen till detta arbete grundar sig i mitt intresse för hästar och ridsport sedan långt tillbaka. Idén om att ta fram principer för ridslingor kommer av att jag under flera somrar har arbetat på Falsterbo Horse Show AB i Skåne som är en tävlingsanläggning av världsklass (Falsterbo Horse Show 2015). Jag har uppmärksammat att det där och på andra tävlingsplatser ofta råder brist på områden för motionsridning utanför tävlingsbanan. Detsamma gäller för de flesta stall och ridskolor där det är vanligt att en gammal grusväg eller en smal upptrampad stig i skogen används för uteritter inom ridskoleverksamheten. Här saknas välplanerade ridslingor. Det finns här ett behov av landskapsarkitekter som kan planera och gestalta ridslingor för ridekipage. Avsaknaden av väl gestaltade platser kan bero på att det finns få personer inom landskapsarkitektur och samhällsplanering med tillräcklig kunskap inom ridsport. Min ambition med det här arbetet är att tillämpa landskapsarkitekters kunskaper på ridsportsanläggningar. Dessa anläggningar kan med en välplanerad struktur och ett arkitektoniskt värde bli mer anpassade för sitt ändamål. Samtidigt vill jag bidra till en förändring där ridslingor är väl anpassade för ridekipage och har höga grönkvaliteter.

I den här uppsatsen presenteras principer för hur man kan gestalta ridslingor för ridekipage med fokus på en säker och variationsrik upplevelse. Dessa faktorer är viktiga för ryttares behov. Enligt Cullen (1961, ss. 17-55) bidrar en variationsrik upplevelse i allmänhet till att intresse väcks. Lynch (1960, s. 4) framhåller att säkerhet skapar trygghet. Ridslingor som är anpassade efter ridekipage behövs för ryttare på alla nivåer. Ämnet har relevans för landskapsarkitekter eftersom hästverksamheter i Sverige växer med följd av fler ryttare i samhället (Enhäll 2011). Enligt Statens jordbruksverk (2011) finns idag runt 362 700 hästar i landet och antalet har ökat stort mellan åren 2004 och 2010. Allt fler människor äger idag en häst och använder den för någon typ av aktivitet på fritiden (Johnson & Haglund & Owenede 2007, s. 6).

Idag planeras städerna för människan och med fokus på hur en stadsmiljö upplevs (Klingenstierna 2012). Jag finner få studier över hur ridslingor i stadens kantzonen är anpassade för ridekipages behov. Här finns en lucka i kunskapsfältet. Ett problem är att de flesta ridstigar är förlagda på privat mark och inte är planerade för hästarnas och ryttarnas användning.

Bakgrund

På 1800-talet hade hästar stor betydelse för människan både som arbetsredskap inom jord- och skogsbruk, transportväsendet samt det militära (Dyrendahl S. 1988, ss. 239-242). Dyrendahl menar att sedan 1970-talet har hästen fått en annan användning genom att den idag främst används inom aktiviteter som sport, fritid, välbefinnande, rehabilitering och avel. Många människor anser att hästar har lugnande inverkan och minskar ångest (Håkanson 2010 s. 8). Idag är ridsporten väletablerad och tar plats som den näst största sporten efter fotboll (Svenska Ridsportförbundet 2015). Enligt Svenska Ridsportförbundet finns ca 125 000 motions- eller lektionsryttare.

Den gröna miljöns betydelse för ryttare

Då de flesta ridanläggningar är förlagda i stadens kantzon sammanfaller ofta ridning med ett ökat användande av en grön natur skriver Ingrid Sarlöv Herlin (2012, s. 9). Vidare menar Sarlöv Herlin att de flesta människor uppfattar naturmiljöer som igenkännbara och att naturen inger ett lugn. Genom ridstigar med tillhörande grönområde bildas en god miljö där grönskan har en positiv verkan på ryttares psykiska och fysiska hälsa (Sarlöv Herlin 2012, s.10). Sarlöv Herlin (2012, s. 11) säger att en vegetationsrik ridslinga gör det möjligt för ryttare att ta del av rekreativvärden som i sig bidrar till trivsel. Hon menar dessutom att grönområden i stadens kantzon ger ett hållbart samhälle där växtligheten hjälper till att rena luft, ta hand om dagvatten samt bidrar till den biologiska mångfalden. Grönområden hjälper till, då klimatet förändras, genom att dämpa extrema väderförhållanden som översvämningar, hetta och luftföroreningar (Sarlöv Herlin 2012, ss.232-234).

Hästars upplevelser av omgivande miljö

Den naturliga miljön för hästar, som i vilt tillstånd är stäppdjur, är stora och öppna ytor som enkelt går att överblicka (Johnson & Haglund & Owenede 2007, s. 13). Av naturen är hästar vana att, i ett lugnt tempo, vandra två till tre mil om dygnet (Ståhlberg 1993, s. 50). För att skydda sig från rovdjur skapar de ett rörligt spår efter sig genom att vandra slingrigt, vilket då förvillar deras predatorer (Johnson et al. 2007, s. 14).

Ulla Ståhlberg (1993, s. 68) menar att vind, temperatur och luftfuktighet har stor påverkan på hästarnas temperament och beteende. Hon menar att stark vind ofta gör att hästar blir hetsiga eller sura medan mycket varma och fuktiga dagar gör att hästarnas energi sjunker. Därför tar hästar gärna skydd av träd mot gassande sol eller hård blåst (Ståhlberg 1993, s 68).

Lisbeth Johnson, Marie Haglund och Ulf Owenede (2007, s. 14) skriver att hästar är sidotänkande djur där hjärnhalvorna inte kopplas ihop. Det de uppfattar med den vänstra sidan uppfattas inte av den högra och vice versa. Därför menar författarna att hästar kan reagera kraftigt mot ett föremål, som den tidigare gått förbi, i den nya riktningen. Färgseendet innebär att hästar enkelt kan urskilja gult och grönt medan blått och rött är svårare (Ståhlberg 1993, s. 21). Enligt Ståhlberg är orsaken till att de flesta hästar ofta reagerar starkt mot vitt och svart att ljuset antingen reflekteras eller uteblir mot dessa ytor.

Hästar är starkt präglade flockdjur vilket betyder att de lever i grupp (Johnson et al. 2007, s. 5). Ståhlberg (1993, s. 49) klargör att gemenskap ger dem trygghet. Trots deras flockbeteende säger Ståhlberg (1993, s. 53) att hästar kan skiljas från sin flock, utan att bli stressade, om de kan känna trygghet i något annat, exempelvis sin ryttare.

Johnson et al. (2007, s. 6) antyder att ryttaren alltid ska vara hästens ledare då de vistas tillsammans. Författarna menar att om ryttaren är trygg och självsäker kommer detta att överföras till hästen, vilket i sin tur minskar risken för olyckor. Ståhlberg (1993, s. 13-16) redogör för att hästar uppfattar föremål olika skrämmande beroende på individ, träning och erfarenhet. Något vardagligt kan till exempel upplevas som obehagligt på en annan plats. Vidare menar hon att ett prasslande och utmärkande föremål, som ett vitt papper, utgör syn- och hörselretningar för de flesta som hästar beroende på tidigare erfarenheter reagerar olika starkt. Enligt Ståhlberg (1993, ss. 22-24) hör hästar ljud bättre än vad ryttare gör och de är känsligare för buller och annat ljud. Följaktligen kan de lätt bli

skrämnda vid plötsliga ljud, som exempelvis av en passerande bil. Johnson et al. (2007, s. 7) menar att eftersom hästar är flyktdjur flyr de snabbt om de känner sig hotade. Som en följd av deras flyktbeteende är hästar beroende av sina ben och undviker därför att röra sig på stigar med taggig växtlighet (Ståhlberg 1993, s. 67).

Det finns många växter i Sverige som är giftiga för hästar och vid de fall där det är dåligt om bete är det inte alltid säkert att de väljer bort dessa (Lindberget & Lindvall 2009, s. 3). Exempel på giftiga växter är hästkastanj, ekollon, idegran, brakved, smörblomma, stormhatt, stånds, ormbär, örnbräken, alsikeklöver och liljekonvalj (2009, ss. 8-31). Andra vanligt förekommande giftiga växter är järnek, robinia, tuja, buxbom, gullregn, tibast, rhododendron, murgröna och belladonna (Bomler 2015).

Begreppsprecisering

Här nedan förklaras centralbegrepp i texten för att minimera risken för tolkningsfel.

Ryttare: En person som antingen kortvarigt eller invant rider på häst (Nationalencyklopedin 2015).

Ridekipage: Ryttare uppsutten på häst.

Mikroklimat: De väderförhållanden som råder under ridslingans olika delar.

Miljö: De omgivande förhållanden utomhus som ridekipage under en uteritt kan komma i kontakt med.

Ridslinga: Stigar som är anpassade för ridekipage för lättare motionsridning.

Motionsridning: Lättare fysisk aktivitet för ridekipage i skritt, trav och galopp samt enklare ridövningar.

Ridunderlag: En markyta uppbyggd av flera skikt och olika markmaterial med avsikt att ridas på. Sammansättningen av ytan är vald för att minska risken för halka samt förslitnings- och belastningsskador på hästens ben, senor och ligament (Svenska Ridsportförbundet 2014, ss. 9-11, 37-42, 46).

Gångart: Hästens sätt att röra sig (Nationalencyklopedin 2015).

Kantzon: Platsen mellan urbana städer och gles landsbygd.

Syfte och frågeställning

Att föreslå riktlinjer för hur ridslingor kan gestaltas i städers kantzon.

Utifrån detta syfte formulerades frågeställningen:

Hur bör en ridslinga i en utomhusmiljö vara utformad för att ge ridekipage en säker och variationsrik upplevelse?

Avgränsning

Hänsyn har enbart tagits till aspekterna säkerhet och variation i upplevelsen för ridekipage. Genom att ryttaren upplever en variation under uteritten blir ridslingan troligtvis mer intressant och uppskattad av denna målgrupp. Att ridslingan upplevs som säker av användarna är viktigt för ryttare, hästar samt allmänheten som rör sig kring de offentliga naturnära platserna. Platserna begränsas till grönområden som befinner sig i stadens kantzon i det svenska landskapet.

Metod

I arbetet har två metoder använts, litteraturstudier och intervjuer. Litteraturstudier har valts för att redogöra för hur hästar skiljer sig i beteende jämfört med ryttare. Intervjuer har valts som en kompletterande metod för att få ett relevant svar riktat mot frågeställningen.

Litteraturstudier

På Libris och Epsilon på SLU:s publikationsportal gjordes sökningar på orden *horse, park, riding, path, recreation area, experience, rider*. Engelska sökord användes för att få större respons.

För att förstå hästens perspektiv studerades *Hästens beteende* av Ulla Ståhlberg (1993) och *Förstå hästen* av Bayley, L. och Maxwell, R. (1997), elektroniska artiklar och tidskrifter samt hemsidor från Svenska Ridsportförbundet. Då ryttare i England ofta rider i naturlandskapet användes engelsk litteratur som inspiration. Google användes här som sökkälla med sökorden *riding path england, horse park england*.

För att förstå ryttarens perspektiv på miljön utomhus studerades litteratur med inriktning på hur människan upplever rum och omgivande miljö. Där användes böckerna *The Concise Townscape* av Gordon Cullen (1961), *The Image of The City* av Kevin Lynch (1960) samt *The Planting Design Handbook* av Nick Robinson (2011).

Intervjuer

Genom intervjuerna kompletterades litteraturstudien för en djupare förståelse. För intervjuerna upprättades en intervjuplan med tillvägagångssättet för intervjuerna innehållande intervjupersoner, alternativ för intervjuform, intervjuteknik, vad jag ville få svar på ur varje intervju samt kort information om min uppsats att vidarebefordra till de kontaktade personerna. Innan intervjuerna ägde rum testade jag frågorna på studenter med hästintresse för att säkerställa en relevant intervjumall. Intervjupersonerna kontaktades via mail där de underrättades om syfte och frågeställning. Därefter bestämdes tid och datum samt intervjuform med telefonintervju eller personlig intervju som alternativ. Sofie Viksten intervjuades personligt och de övriga på telefon.

Fem personer intervjuades under april 2015. *Anna Lundberg, Universitetslektor, Enheten för antrozologi och tillämpad etologi på SLU* intervjuades för att få svar på hur variation kan skapas för ett ridekipage i en utomhusmiljö samt vad

som är viktigt att tänka på ur säkerhetssynpunkt. *Jenny Yngvesson, Universitetslektor, Avdelningen för antrozologi och tillämpad etologi, SLU* intervjuades för att få svar på vad som bidrar till en variationsrik upplevelse vid uteritter, vad som upplevs som goda väderförhållanden samt vad som kan utgöra en fara vid uteritter och hur man minskar riskerna. Eftersom ridunderlaget är av stor betydelse för säkerheten gjordes intervju med *Elin Hernlund, Veterinär Hästkliniken Universitetsdjursjukhuset UDS, forskare SLU med inriktning ridunderlag för sporthästar samt hur hästar interagerar med mark* för fördjupad kunskap angående lämpliga ridunderlag utomhus. *Anna Örtegren Aabö, polisryttare, unghästutbildare och instruktör på Polisrytteriet i Stockholm* intervjuades för att få svar på säkerhetsaspekten för offentliga parker och ridvägar som används av ridekipage. Genom intervju med *Sofie Viksten, Doktorand, Enheten för etologi på SLU* var syftet att få en uppfattning om hur miljöer utomhus kan vara uppbyggda för att motsvara ridekipages behov samt få svar på hur hästar och ryttare upplever olika väderförhållanden samt vilka förutsättningar som krävs för att en plats utomhus ska upplevas som säker.

Under intervjuerna spelades samtalen in och jag förde anteckningar. Intervjuerna sammanställdes i texter och sammanfattade punkter. Dessa texter och punkter skrevs därefter om och delades in tematisk för arbetet. Det inspelade materialet användes för att kunna fånga upp eventuell missad information.

Den teknik som användes för intervjuerna var en kombinerad ostrukturerad med en semistrukturerad teknik. Varje intervju inleddes med en öppen fråga enligt, den ostrukturerade tekniken¹, med följdfrågor men utan direktiv eller några svarsalternativ. Den intervjuade personen fick berätta om sina erfarenheter och eventuella studier gjorda inom sitt ämne med hänsyn till min frågeställning. Här gavs möjlighet för nya infallsvinklar och frågor samt eventuell diskussion. Därefter ställdes några mer specifika frågor för ämnet enligt den semistrukturerade tekniken¹ med betstämde frågor i given följd. Under vissa intervjuer följdes dessa frågor noga medan de i andra fall fungerade mer som en checklista för att säkerställa att intervjun gick i rätt riktning och att dess syfte uppnåddes. Genom intervjuerna ville jag få svar på hur faktorer i miljön utomhus och landskapet påverkar ett ridekipage, vad som påverkar positivt och vad som påverkar negativt samt hur man kan anpassa en ridslina i ett grönområde med hänsyn till detta.

Frågorna som ställdes varierade något utifrån följande fyra:

- » Berätta om dina erfarenheter av hur hästar upplever den omkringliggande miljön utomhus.
- » Vad upplever hästar som skrämmande utomhus?
- » Vad är säkerhet för ryttaren i samband med uteritter?
- » Vad vill ryttaren uppleva i naturen?

¹ Madeleine Granvik forskare SLU, föreläsning den 9 april 2015

Resultat

Resultatet är uppdelat tematiskt i olika gestaltungsprinciper. Gestaltungsprinciperna tar hänsyn till aspekten variationsrik upplevelse eller säker upplevelse för en ridslinga i en utomhusmiljö anpassad för ridekipage. Vissa gestaltungsprinciper uppfyller båda aspekterna.

Gestaltungsprinciper

Under varje gestaltungsprincip följer en förtydligande förklaring.

Tillåt enbart ridekipage

För att minimera risken för olyckor på grund av skrämda hästar ska en ridslinga hållas fri från hundar, cyklister samt motorfordon enligt Örtegren Aabö², Lundberg³ och Yngvesson⁴.

Yngvesson redogör för att grönområdet för en ridslinga ska vara inhägnat av ett staket och att detta även ska vara utformat för att hålla ute vilt. Staketet ska synas tydligt, berättar Viksten⁵, och med hänsyn till skaderisken får det inte vara ett elstängsel.

Ridunderlag med god svikt

Ridunderlaget för en ridslinga ska bestå av ett material som minskar risken för skador vid avramlingar, understryker Hernlund⁶. Med detta menar hon det innebära ett ridunderlag av sand- och grusblandningar, gräs eller träflis. Hernlund pekar också på vikten av variation genom flera typer av ridunderlag för en och samma ridslinga. Detta, betonar hon, minskar risken för belastnings- och förslitningsskador på hästars senor och ligament.

Enligt Viksten minskas risken för halka framförallt genom god dränering av ridunderlaget. Vidare berättar hon att färgkodning av olika ridunderlag ger en tydlig skillnad i material och kan därför användas för att skapa en variation för en ridslinga.

Böljande stigar

Viksten hävdar att en ridslinga med varierad form ger högre upplevelsevärden än en rak. En lång rak väg uppfattas som monoton, en förändring krävs för att det ska bli en intressant upplevelse (Cullen 1961, ss. 17-55). Robinson (2004, s. 55) skriver att oregelbundna former och stigar skapar en spänning för ryttares upplevelse av miljön. Vidare menar han (2004, s. 57) att vegetationen och stigens bredd avgör vilken känsla som skapas. Mycket smala stigar med väldigt tät vegetation gör att det känns instängt för ryttare medan alltför stora ytor utan vegetation gör att rumskänslan försvinner, enligt Robinson.

² Anna Örtegren Aabö Polisrytteriet, telefonintervju den 21 april 2015

³ Anna Lundberg Universitetslektor SLU, telefonintervjun den 20 april 2015

⁴ Jenny Yngvesson Universitetslektor SLU, telefonintervju den 14 april 2015

⁵ Sofie Viksten Doktorand SLU, personlig intervju den 22 april 2015

⁶ Elin Hernlund Veterinär UD & forskare SLU, telefonintervju den 20 april 2015

Breda stigar för att kunna mötas

Yngvesson framhåller att det krävs en bredd på fem meter för en stig där två ridekipage ska kunna rida jämsides eller mötas. Enligt Hernlund ska även passager och entréer vara planerade med tillräckligt utrymme för att kunna mötas på eller vända om på ett säkert sätt. Hon säger dessutom att en avgränsning mellan de båda ridriktningarna är lämpligt för ridslingor avsedda för högre hastighet. Yngvesson menar att här är trädrader lämpliga som avgränsare. Även smalare stigar kan förekomma men då ska dessa hållas enkelriktade för att minska risken för att ridekipage krockar med varandra, klargör Hernlund.

Plan handlingsyta fri från föremål

Bänkar, buskar, träd, stenar och andra större föremål ska placeras på ett säkert avstånd på minst två meter från stigens kant, enligt Yngvesson. Detta minimerar risken för skador om en häst kastar sig åt sidan eller om ryttare ramlar av. Yngvesson poängterar att denna yta ska vara plan utan diken eller gropar.

Vegetation av inhemska arter

En bekant miljö verkar positivt på häst och ryttare, betonar Viksten. Eftersom naturen utgör både hästars och ryttares naturliga miljö ska grunden för vegetationen kring en ridslinga bestå av inhemska arter. Växtmaterial bygger upp en intressant miljö för det visuella, skriver Robinson (2004, s. 111), och då en kontrast framträder ur en balanserad vegetation kan det väcka ett intresse hos ryttare. Enligt Robinson (2004, s. 98) kan intresset skapas av olika växtkompositioner där exempelvis texturen eller formen är det avvikande ur en annars sammanhållen karaktär.

Genom att blanda öppna parkmiljöer med gles skog skapas intresseväckande miljöer under en ridtur, hävdar Viksten. Ryttaren ser landskapet och miljön som sekvenser där man befinner sig på väg till något, mitt i något eller på väg från något (Cullen 1961, ss. 7-17). Robinson (2004, s. 97) skriver att alléer av träd skapar rumsbildningar som ger ett tryggt intryck för ryttaren.

Undvik farlig vegetation

Taggig och vass vegetation eller växter som är giftiga för hästar utgör en fara, understryker Hernlund och Lundberg. Yngvesson betonar att träd som är gamla eller sjuka kan tappa torra grenpartier som då kan träffa ridekipage. Därför menar hon att träd längs en ridslinga ska vara i god vital status. Enligt Örtegren Aabö ska träd som är i kanten av stigen ha tillräckligt hög krona för att inte ryttare ska råka ut för slag i ansiktet på grund av nedhängande grenar.

Partier av gles skugga

Vegetation som skyddar mot kraftiga vindar, hettande sol och hög fuktighet är uppskattade faktorer på en plats (Cullen 1961, s. 23). Med gles bokskog där det finns möjlighet till utblickar skapas gynnsamma väderförhållanden samtidigt som hästen inte känner sig trängd, menar Viksten. Yngvesson föreslår blandskog för att undvika hårda vindar.

Kullar med uppförslut och svagt nedförslut

Att rida i uppförslut och nedförslut i låg hastighet ger skonsam träning och variation för hästar, enligt Yngvesson och Lundberg. Cullen (1961, s. 28) menar att olika nivåer i ett landskap väcker intresse. Viksten berättar att, för att minska skaderisken och inte pressa på hästars senor och ligament, ska lutningen på en

backe vara planare där ridekipage rider nedför. Hernlund tydliggör att en lutning på max tio grader räcker för att det ska ge positiv effekt för hästars träning.

Naturliga element för aktivitet

Lundberg belyser att delar av en ridslinga kan ha stockar och rötter på marken om de är tydligt synliga för hästar och ryttare. Det måste dock finnas tillräckligt med plats mellan stockarna för att inte riskera att hästar trampar fast. Enligt Hernlund ska stockar och rötter, för att inte utgöra en skaderisk, enbart förekomma under delar av en ridslinga som är avsedd för lägre hastighet. Viksten menar att utplacerade konstgjorda stockar och rötter kan färgas för att synas tydligare, vilket ökar säkerheten och bidrar till en intressant upplevelse. Lundberg betonar att det ger variation och träning för både hästar och ryttare om det finns glest utplacerade träd på en anslutande öppen yta. Där kan ridekipage använda dessa till hjälp för olika ridövningar, exempelvis för att lägga volter runt. Enligt Viksten kan en grund vattendamm anläggas längs en ridslinga om det finns möjlighet att rida bredvid.

Rastplatser med tillhörande gräsyta

Rastplatser är uppskattat av ryttare, hävdar Lundberg. Genom att placera dem nära en gräsyta av näringsfattigt gräs tillgodoses även hästens behov.

Milda landmärken på väl valda platser

Enligt Lynch (1960, ss. 46-49) är ett landmärke något som skiljer sig från sin omgivning. Lundberg poängterar att avvikande föremål som sticker ut från sin omgivning, utplacerade i en viss frekvens, bidrar till en variation i upplevelsen för ridekipage. Detta påstående stärks av Örtegren Aabö, som menar att det inte är farligt med avvikande föremål om de inte samtidigt framträder med en hastighet eller ett starkt ljud. Viksten redogör för att milda element med skillnad i ljus är lämpligt att använda till detta. Enligt henne kan olika färger på föremål och växter användas för att skapa ett blickfång. Robinson (2004, s. 97) skriver att gröna skulpturer kan gestaltas genom att klippa buskar och häckar.

Viksten betonar att hastigheten för ett ridekipage som färdas i skritt är jämförbart med en fotgängare. Vid skritt hinner ryttaren se mer än då hästen rör sig i en högre fart som trav eller galopp. Därför ska en ridslinga som är anpassad för enbart lägre hastighet innehålla en högre detaljeringsgrad i växtligheten. Robinson (2004, s. 120) skriver att vegetationen kan anpassas till att vara mer detaljrik vid en lägre hastighet eller då en mindre skala råder. Cullen (1961, ss. 17-55) redogör för att ryttaren påverkas av färger, texturer, skala, karaktär samt hur ett område skiljer sig från ett annat.

Bänkar och stubbar, parvis frekventa

Ryttare ska ha möjlighet att obehindrat sitta upp från hästen, enligt Yngvesson. Därför berättar hon att bänkar och stubbar ska finnas på utvalda platser utmed en ridslinga. Bänken ska ha ryggstöd och göra det möjligt för ryttare att vila sig medan stubben eller en uppsittningsbänk ska bestå av olika höjder och vara till hjälp för ryttaren vid uppsittning. Vidare menar hon att genom att en bänk placeras tillsammans med en stubbe eller uppsittningsbänk kan de båda funktionerna hållas skilda. På så sätt förklarar hon att bänken hålls ren medan stubben tål att smutsas ner.

God belysning som tänds gradvis

Genom belysning kan en ridslinga användas på ett säkert sätt dygnet runt, anser Viksten. Om belysningen tänds gradvis med hjälp av rörelsesensorer minskas risken för att hästar blir skrämda, enligt Örtegren Aabö.

Skyltar med kartor, information, villkor och skyldigheter

Lundberg poängterar att det tydligt ska framgå vilka villkor som gäller för ridekipage vid möten eller då gårdar rids förbi. Även Yngvesson pekar på vikten av att ryttare tar hänsyn till varandra vid möten genom att minska hastigheten. Enligt Örtegren Aabö är det av stor betydelse med kunskap och ett säkerhetstänkande medvetande hos ryttaren. Viksten hävdar att licens och medlemskap ska krävas av ryttare för att de ska få använda en ridslinga. Hon anser även att kartor över grönområdet med ridslingas dragning ska finnas vid alla entréer. Genom god orientering skapas en känsla av trygghet (Lynch 1960, s. 4).

Diskussion

Uppsatsens syfte var att föreslå riktlinjer för hur en ridslinga kan gestaltas i städernas utkant. Följande avsnitt är uppdelat i tre delar som var för sig behandlar resultatet, metoden samt vidare studier. Resultatdelen tar upp konsekvenser av gestaltungsprinciperna medan metoddelen berättar om fördelar och nackdelar för användningen av litteraturstudierna och intervjuerna. Vidare studier handlar om aspekter som är intressanta att studera ytterligare. Dessa behandlar ämnena frågeställning, ridekipage på tävlingsplatser samt ridekipage i staden.

Resultatdiskussion

Av resultatet framkom att det finns många aspekter att ta hänsyn till för att skapa en ridslinga anpassad för ridekipages behov. Det är komplext eftersom hästar och ryttare fungerar olika. Det som är optimalt för hur en ridslinga ska vara utformad ur ryttares perspektiv skiljer sig från vad som är optimalt ur hästars perspektiv. Därför krävs det många avvägningar för att skapa bra förutsättningar utifrån bådas behov. Resultatet tar större hänsyn till intervjuerna än till litteraturen då frågorna för intervjuerna direkt utgick från frågeställningen.

Både ryttare och hästar känner sig, enligt Ståhlberg (1993), otrygga vid trånga utrymmen. Det finns en motsägelse i detta, nämligen att hästar trivs bäst på öppna ytor medan ryttare av samma anledning trivs i slutna rum som är tydligt inramade av väggar och tak. Utifrån detta föreslogs en kompromiss i utformningen.

Eftersom principerna gäller för olika grönområden kan upplevelsen för ridekipage skilja sig beroende på platsens lokala variationer. Varje grönområde skiljer sig i uppsättning av växtsorter och dessas utbredning. Därför går det inte att skapa exakt likadana ridslingor på olika platser. På liknande sätt kommer samma ridslinga att upplevas olika av olika ridekipages behov. En ryttare med stor ridvana kommer troligen att uppskatta vissa gestaltungsprinciper mer än ryttare med mindre ridvana. Dessa har olika mål och prioriteringar för sin ridning utefter deras kunskaper. Som exempel prioriterar ryttare med stor ridvana ofta ridunderlag med god svikt då dem har kunskap om hur viktigt det är för hästens ben och prestationsförmåga. En ryttare med liten ridvana saknar oftast denna kunskap

och prioriterar i högre grad att kunna sitta upp på sin häst obehindrat. Gestaltungsprinciperna gynnar således flera ridekipage, där ryttare liksom hästar är olika, vilket bidrar till att locka en mångfald av ridekipage till en ridslinga.

En främjande effekt av gestaltungsprincipen "Vegetation av inhemska arter" kan vara att nya grönområden skapas. Platser utan större växtlighet kan få grönska i samband med att en ridslinga anläggs genom dess krav av att bestå av inhemska vegetation. Detta gynnar biologisk mångfald, luftrening och dagvattenhantering. Det finns dock en risk att en ridslinga kan missgynna dessa förhållanden. På platser med mycket hög växtlighet kan anläggningen av en ridslinga betyda att vegetation måste avverkas för att skapa utblickar och en luftig rumslighet. För att förebygga att de ekologiska värdena påverkas negativt bör ett krav utformas som talar om att en ridslinga enbart får utformas i grönområden där de inte hotar den biologiska mångfalden. Undantaget för detta krav kan vara om motsvarande grönområde finns i närheten inom ett visst avstånd. Ett annat alternativ på krav kan vara att det enbart får avverkas en viss angiven procent av den befintliga vegetationen i grönområdet. Denna procent skulle då motsvara den del som inte är av betydande kvalitet och kvantitet för att den biologiska mångfalden ska missgynnas.

Gestaltungsprincipen med kravet på "fem meter breda stigar" är viktigt för att hästar inte ska uppleva det som obehagligt vid möte av en okänd häst. Hästar som upplever sig trängda kan försvara sig med att sparka vilket medför en fara för det mötande ridekipaget. Ett negativ effekt av denna säkerhetsåtgärd, en bred stig, är att ridslingan kan tappa den gemytliga naturnära känslan och upplevas storskalig. Två meter fri yta på vardera sida om stigen kan få samma effekt. En konsekvens av en för strikt planerad ridslinga kan medföra att den naturliga karaktären försvinner. För att motverka detta är det av högsta väsentlighet att en ridslinga är vegetationsrik samt med element och landmärken av naturligt material.

En annan bidragande orsak till att känslan av det naturliga riskerar försvinna kan uppkomma av att grönområdet för en ridslinga hålls inhägnat. För att motverka detta bör dessa grönområden vara stora med gott om växtlighet mellan denna ridslinga och staketet för att staketet inte ska synas från stigen. Däremot bör det vara glesare vegetation nära staketet för att ridekipage ska hinna upptäcka det vid eventuella avvikelser från stigen och undvika att av misstag rida in i det.

Genom principen att gestalta med "partier av gles skugga" kan många växtarter främjas vilket gynnar den biologiska mångfalden. Genom att gestalta en blandskog bidrar variationen i arter till att minska risken för sjukdomar hos träd och buskar. Om principen av en gles blandskog misstolkas och gestaltas alltför gles finns dock risk att vindskyddet försvinner. Detta bidrar till ett sämre mikroklimat kring en ridslinga vilket i sig bidrar till missgynnande förhållanden för ridekipage.

Den negativa effekten av "milda landmärken på väl valda platser" som gestaltas för kraftfulla kan medföra att hästar upplever dessa landmärken som skrämmande. Därför bör konkreta landmärken anges med exempel på vad som är tillåtet. Svaga element kan innefatta växter i pastell- eller naturfärger, en svag vattenfontän i neutral färg, en formklippt häck eller en skulptur i naturmaterial. Bänkar och uppsittningsstubbar bör av samma anledning gestaltas av naturliga material.

"Rastplatser med tillhörande gräsyta" intill en ridslinga kan leda till att andra än ryttare använder dessa för olämpligt syfte och att ryttare då inte kan eller vill

ha tillgång till dessa. Platser som ligger en bit från stadens centrum och som är skymda av vegetation kan riskera få fel användning och utsättas för förstörelse. För att undvika detta bör rastplatser hållas tillräckligt öppna och synliga från en ridslinga.

Gestaltungsprinciperna kan vara till hjälp för landskapsarkitekter och samhällsplanerare genom att fungera som en checklista vid utformning och gestaltning av en ridslinga i en utomhusmiljö.

Konsekvenserna av en checklista är att de, i kort punktform, kan misstolkas. Vid avsaknad kunskap om hästar och dess beteende hos landskapsarkitekter och samhällsplanerare finns risk för att en ridslinga utformas på fel sätt. Detta kan bidra till större olycksrisk än för ett icke gestaltat område. Då ryttare hanterar ett stort flyktdjur medföljer många risker vilket är viktigt att känna till. Genom att tillämpa dessa gestaltungsprinciper vid gestaltning av en ridslinga, och samtidigt ha förståelse för hästars beteenden, kan säkerheten för ridekipage som vistas inom grönområdet höjas.

De negativa konsekvenserna av gestaltungsprinciperna kan vara att utformningen blir för generell för att motsvara olika behov. För att undvika detta kan specifika gestaltungsprinciper utformas för olika discipliner inom ridsporten. Dessa gestaltungsprinciper kan nischas mot de specifika kraven som hoppryttare, dressyryttare och fälttävlansryttare har.

Metoddiskussion

Litteraturstudierna, intervjuerna och de sammanfattande principerna gav insikt i komplexiteten att gestalta områden som är väl tillämpade för ridekipage då det är många faktorer som ska tas hänsyn till.

Studien hade kunnat utökas genom att intervjua hobbyryttare och elitryttare för att få deras perspektiv på olika miljöer utomhus samt vad de vill uppleva under en riddtur utomhus. Intervjuer med ryttare på elitnivå, ur deras tävlingsperspektiv, hade varit intressant att jämföra med hobbyryttares perspektiv för att undersöka skillnader och likheter i behov och upplevelser vid en riddtur utomhus.

Metoden med litteraturstudier gav en bred grundkunskap med tillförlitliga källor att arbeta vidare med. Här fanns mycket fakta att tillgå om beteenden hos hästar och ryttare samt om grönområdets värde i platsen mellan stad och land. Det fanns dock inte tillräckligt med material för ämnet med vinkling mot mitt syfte.

Intervjuerna gav uppsatsen dess djup och bidrog till mycket kunskap. De första intervjuerna gav nya infallsvinklar att använda i de senare intervjuerna. Genom att föra en dialog med de intervjuade gavs god respons på ämnet och möjligheter upptäcktes för att komma framåt i arbetet med uppsatsen. Med många aspekter att ta hänsyn till vid gestaltning av en ridslinga valde jag att intervjua personer aktiva inom olika områden inom hästnäringen för att få deras perspektiv, tankar och kunskap kring frågeställningen. Personerna från intervjuerna bedömde jag ha stor kompetens genom sin vetenskapliga utbildning med praktiska erfarenheter. Att använda intervjuer som metod var stundtals svårt då några personer, som var relevanta och önskvärda för uppsatsen, inte hade tid att medverka.

Fördelarna av att använda gestaltungsprinciper för att presentera resultatet var många. Gestaltungsprinciperna gjorde det möjligt att på ett konkret sätt lista

de kriterier som krävs för att en ridslinga ska bli väl utformad för ridekipages behov. Kriterierna blev genom gestaltungsprinciperna lättillgängliga och kan fungera som en checklista för landskapsarkitekter och samhällsplanerare vid utformning av en ridslinga. Nackdelen med principer i punktform var att vissa av gestaltungsprinciperna var svåra att formulera korta och konkreta samtidigt som de ska vara tydligt beskrivande.

Om något i uppsatsen skulle ändras skulle jag ha använt skisser som en metod för att redovisa resultatet för att på så sätt tillämpa landskapsarkitektens verktyg.

Vidare studier

Då gestaltning av ridslingar kräver hänsynstagande till många faktorer finns vissa oklarheter att studera vidare. Av litteraturstudierna och intervjuerna framkommer inte vilket avstånd som varje landmärke bör placeras på. För att komma fram till ett mått för detta krävs vidare studier genom anläggning av en provslinga. Genom en provslinga kan ryttares upplevelse av olika element samt hästarnas beteenden registreras. Därefter kan ett lämpligt avstånd eller en plats för elementen anges. Jag har vidare noterat att många hästar och ryttare upplever tävlingsplatser som stressande. Därför skulle det vara intressant att undersöka om ridekipages prestation, under en tävling, kan förbättras då ryttare rider i en säker och vegetationsrik utomhusmiljö innan tävlingsstart. En annan studie skulle kunna vara att undersöka hur en ridslinga, som används konstant av ryttare och dess hästar, inverkar på människors hektiska stadsliv genom att placeras centralt i staden.

Jag anser vidare att det skulle vara intressant att studera exempel på en väl utförd ridslinga till exempel i England då dessa är kända för att hålla hög kvalitet. Därigenom skulle jag kunna undersöka vilka faktorer som bidrar till att deras ridslingar är mycket omtyckta av många ryttare.

Slutligen har det här arbetet har visat att det, i dagens samhälle, finns en stor efterfrågan för gestaltade ridslingar på allmänna platser i städernas kantzon och att de behöver gestaltas med omsorg. Ridsporten är på stor framåtmarsh och det finns ett enormt intresse av att satsa mer på målgruppen ridekipage.

Referenser

- Bayley, L & Maxwell, R. (1997). Förstå hästen: hur man kommer till rätta med vanliga beteendeproblem. Stockholm: B. Wahlströms Bokförlag AB.
- Cullen, G. (1961). *The Concise Townscape*. Routledge: Architectural Press.
- Dyrendahl, S. (1988). Från arbetshäst i jord- och skogsbruk till sport- och rekreationshäst *Kungliga Skogs- och Lantbruksakademins Tidskrift*. (Suppl. 20) s. 239-242, 262
- Enhäll, J. (2011). Hästar och anläggningar med häst 2010. Statens jordbruksverk. (Rapportserie JO – Jordbruk, skogsbruk och fiske) Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20Ofakta/Husdjur/JO24/JO24SM1101/JO24SM1101.pdf>
- Falsterbo Horse Show, om oss, <http://falsterbohorseshow.se/om-oss/>, hämtad 2015-04-15
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington, Covelo, London: Island Press.
- Håkanson, M. (2010). Hälsoeffekter av sällskapsdjur inkl hästar: vad vi redan vet och vad vi behöver studera. [Elektronisk]. Vårdalinstitutets Tematiska rum: Kultur i vård och omsorg. Tillgänglig: www.vardalinstitutet.net, Tematiska rum.
- Johnson, L. & Haglund, M. & Owenede, U. (2007). *Horsemanship*. Västerås: Ica Bokförlag
- Klingenstierna, K. (2012). Arena hållbar stad. [Elektronisk] Göteborg 6-8 november. Tillgänglig: <http://www.hallbarastader.gov.se/Uploads/Files/796.pdf> [2015-04-23]
- Lindberget, M. & Lindvall, I. (2009). Giftiga växter – ABC. Praktisk handledning för att känna igen och bekämpa växter som kan skada din häst. Falkenberg: Lantmännen KRAFFT AB.
- Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. Cambridge, Massachusetts: The Mit Press.
- Martoglio Bomler, L. (2011). Se upp för giftiga växter i hagen [Elektronisk]. Hippiuson. 6 juni. Hämtad: <http://www.hippiuson.se/artikelarkivet/foder/se-upp-for-giftiga-vaxter-i.htm> [2015-04-20]
- Nationalencyklopedin, gångart, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/gangart>, hämtad 2015-05-21
- Nationalencyklopedin, ryttare, <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/ryttare>, hämtad 2015-04-15
- Robinson, N. (2011). *The Planting Design Handbook*. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- Sarlöv Herlin, I. (2012). *Landskap för mångbruk. Erfarenheter från England*. Stockholm: Forskningsrådet Formas.
- Statens Veterinärmedicinska Anstalt. (2014-04-10). Förgiftningar och foderhygien. <http://www.sva.se/djurhalsa/hast/forgiftningar-och-foderhygien?lid=36688> [2015-04-20]
- Ståhlberg, U. (1993). *Hästens beteende*. Köping: Bokförlaget Natur och Kultur.

- Svenska Ridsport Förbundet (2009-02-18). Flykt, flock och fortlivning.
<http://www3.ridsport.se/Hastkunskap/Beteende/Instinkter/> [2015-04-15]
- Svenska Ridsport Förbundet (2015-01-20). Statistik och kortfakta om ridsport.
<http://www3.ridsport.se/Svensk-Ridsport/Statistik/> [2015-04-15]
- Svenska Ridsportförbundet (2014). Ridunderlag- en guide. Strömsholm: Svenska Ridsportförbundet Information och Media.